

מנחות פח

לוג ומחצה לחביתי כה"ג

המל"מ (יג מעה"ק ג) הק' אמאי הוצרכו לזה, והלא כל השמן היה מתקדש ברביעית הלוג. ותירץ דצריך שכל השמן הראוי להקריב בבקר צריך שיהיה כולו קדוש בשעה שמתחיל לעשות החלות. אבל הק' לדעת הרמב"ם שהיה עושה י"ב חלות וחוצהו, אמאי היה מקדש של בוקר לבד, ותירץ דאכתי היה דין לקדש לוג ומחצה לבד, ושוב לוג ומחצה לבד, כמו לגבי עשרון שהיה מביא עשרון שלם וחוצהו [אלא דהתם יש פסוק, ואילו הכא אין פסוק, וצ"ע]. והמל"מ העיר עוד דבין כך, בשמן לא היה דין לקדש כל ג' לוגין יחד ואח"כ לחצות, כמו שהיה בסולת, דהתם גז"ה"כ דבעינן לקדש שלם.

והמל"מ הק' עוד על השמטת הרמב"ם מהאי דין שמקדש לוג ומחצה. והשפ"א (בד"ה א"ל) דן לומר דרבנן סברי דסגי שמתקדש בלוג ומחצה, ודוקא ר"ש סובר שצריך לקדש לוג ומחצה, ורבנן תירצו לו לפי שיטתו, אבל הם עצמם סוברים שאין צריך לקדש לוג ומחצה.

ור"ש אמר לרבנן דכלי שמשמש מדה זו אינו משמש מדה אחרת, ובטעמא דרבנן חולקים ע"ז, כתבו התוס' (ד"ה אף) דמדה של לוג ומחצה לא צריכה אלא לחביתין אבל חצי לוג צריך למילי טובא לסוטה ולתודה ולמנורה. והגרי"ז (ד"ה אמרו) תירץ דאליבא דרבנן לא היה דין למדוד לוג ומחצה, אלא לדעת המידה, ולהכי אפשר למדוד בחצאי לוגין, משא"כ לר"ש היה דין למדוד לוג ומחצה, ולהכי בעינן מדה לזה. ולפ"ז מיושב השמטת הרמב"ם, שלא היה צריך הדין איך מודדים לוג ומחצה, שלא היה בזה דין מדידה בפני"ע.

אבל יותר מלאים קרינן

הלכה"ל בתורת הקדשים אות ד' והחזו"א (מנחות סי' כז סק"ד) כתבו שזהו רק בשיעור בירוצין, אבל אם הותיר הרבה, בודאי לא חשיב מלאים. והחזו"א הוכיח כן מזבחים קי: שאם יש שיעור למים ומלינהו בכלי גדול שלא נתקדש.

מידת ההין

איגנז. המקדש דוד (סי' ב סק"ב) הק' דהא ההין שעשה משה לא נמשח בשמן המשחה, ואיך נעשה כלי שרת ליטעון גניזה, דהא הכלים שעשה משה דוקא משיחתן מקדשתן. והוכיח מזה דכדי לטעון גניזה ככ"ש לא בעינן שיהא בו קדושת הגוף, אלא גם קדושת פה וקדושת דמים לכלי שרת טעון גניזה.

כיון דהוה הוה. הרמב"ם כתב בפירוש המשניות שהיה הין במשכן לא תחדל מן המקדש לעולם אותה המדה. והרדב"ז (פ"א כלי המקדש הי"ז) כתב שגם בבית שני עשו הין, ועשו אותו לזכר בעלמא. וצ"ע שאיך נתקדש הרי עבודתן מחנכת [ולפי המקד"ד מיושב, שזהו רק לקדוה"ג, וסגי בקדושת פה להיות כלי"ש], והמנח"א (ח. עמ' קיח) תירץ ע"פ מש"כ הרמב"ם (פ"ב פסה"מ הכ"ה) שאם ניסך מים או יין בקערה או בהין כשר.

רביעית מים למצורע

השפ"א (ד"ה במשנה רביעית) העיר שזהו חידוש שהיו מביאים מים שנתמלא ברביעית הלוג של המקדש [שהרי טהרת המצורע היא מחוץ לג' מחנות], ועוד הרמב"ם רפ"א טומאת צרעת כתב שהיו משתמשין בכלי חרס, ולא הזכיר מדה זו, והזכירו דוקא בהל' כלי המקדש (פ"א הי"ח). וילה"ע עוד דלכאוי הוי מעילה.

בשחיטת איל הוא דקדוש

במיוחד לרשב"א (ד"ה אי למצורע) הק' דאע"פ שלא נמשח משום לחם נזיר, אבל כיון שלמעשה מדדו בו, וא"כ איך יש ציורים שלא נתקדש הלחם בשחיטת הזבח [כמו שלא לשמה], והרי יש בו קדוה"ג משום המדידה. ותיירץ שאין מקדשין אלא הראוי להם, ואע"פ שמקדש ליפסל, אבל הכא שלא נתנו אלא למדידה אינו מקדש. וכע"ז הק' הלקה"ל על לחמי תודה, ותיירץ שאינו מכוון לקדש דהא קי"ל כל"ש אין מקדשין אלא מדעת. והחזו"א (סי' כה סק"ו) תירץ דלחמי תודה לא נתקדשו מחמת מדידה, דדין קידוש שלהם הוא להתקדש ע"י שחיטת הזבח.

מים קדושים להשקאת סוטה

אי לסוטה וכי חולין הוא דבעי לקדושי, פרש"י כת"י (ד"ה חצי לוג) והתני' (ד"ה אי) שהן כבר קדושים שלקחם מן הכיור. ורש"י העליון פירש להיפך, שהוא חולין גמורין וא"צ קידוש, ותמוה שיש מח' כה קיצונית. וביאר הגר"י (ח"י סוטה טו: ד"ה במשנה היה) דאי אפשר לקדש המים בכלי שרת אחר ולהשתמש בהם בשביל הסוטה, שאין הדין לקדש המים, אלא שיהיו מים קדושים, ולהכי תרגם 'מי כיור', וכמו דבעינן עפר המשכן, ה"ה דבעינן מי כיור דוקא, והוא סוג המים ולא מים קדושים. ולהכי אין מח' בין הגירסאות, דאף שהמים היו קדושים, אבל לא היה דין לקדשם, וזהו פירוש רש"י העליון שאין דין לקדשם, ורש"י כת"י כתב שלמעשה היו קדושים, אבל רק זה הדין שלהם, ולא לקדשם בשביל זה.

נר שכבתה

נדשן השמן נדשנה הפתילה. רש"י פירש שכבה באמצע הלילה, והק' הרשב"א (שו"ת עט, שט) דאמאי נדשן, הלא מצותה שידלק כל הלילה, וא"כ צריך להדליקה שוב מאותו שמן ופתילה. והרשב"א פירש דקאי על נר מערבי, שצריך שידלק תמיד, ומיירי שכבה ביום, ומצות דישון הוא דוקא ביום. והרמב"ם (פ"ג תו"מ ה"י – ה"ב) הוכיח מכאן שיטתו שמצוה להדליק ביום, והרשב"א כתב שם שהרמב"ם למד כן מסוגין, דמיירי שכבה בבוקר.

ובישוב דעת רש"י, כתב הגר"י (הל' תו"מ) שיש שני דינים בדישון המנורה, מצד מצות הטבה שהוא דין במנורה, ומצד מצות דישון, שהוא דין בדשן עצמו [והוכיח לה מסוגיא דמעילה יא: -ב]. דנהא אם יש מצות דישון במנורה לפי הר"י, וצ"ע הלא מצות הטבה מפורש בתורה, וכה"ק התוס' זבחים מד. ותיירץ הגר"י דסוגיא דמעילה דנה מצד דיני הדשן, דלהכי יש מעילה בדשן עד שעת הטבה משום שיש מצוה בדשן. ואה"י מצות הטבה היא בבוקר דוקא, אבל הכא נאמר דין בדשן, שנעשה דשן בזה שכבה. ונפ"מ דמצות מצות הטבה בעי בגדי כהונה, ואילו מצד מצות הדישון ל"ב בגדי כהונה [והוכיח זה]. ובשיעורי הגר"ד פוברסקי (זבחים יא:) כתב שגם הרשב"א מודה להני שני דינים, אלא דסובר דמצות דישון הוא דוקא בזמן שנכבה בגמר מצותה, אבל בלילה שהיא באמצע מצות ההדלקה, עדיין אין מצות דישון.

בעיקר שיטת הרמב"ם שדולקין כל היום, הרמב"ם כתב ע"ז שהדלקת הנרות הוא הטבתן, וצ"ע הלא הם שתי מצוות שונות, וכמבוי' ביומא כד: דהטבה הוי עבודה אלא שיש אחריה עבודה, ואילו הדלקה לאו עבודה היא. וביאר הגר"ח (פ"ט ביאת מקדש) דהדלקת הנרות אין המצוה בעצם מעשה ההדלקה, כי אם דעיקר מצותה הוא שיהיו הנרות דולקים תמיד, וזוהי כוונת הרמב"ם דהדלקת הנרות היא הטבתן, ר"ל דבמה שהנרות דולקים כהלכתן בהכי הוא דמיקיימא מצוה זו דהטבה, משא"כ עצם מעשה ההדלקה אינה שייכה לעיקר קיום מצוה זו.

והדישון ונתינת השמן הוי מצותם בגוף המעשה [ולהכי איתא בגמ' שהם עבודה], משא"כ הדלקה דלאו בעצם מעשה ההדלקה הוא שמיקיימא המצוה ע"כ אינה בכלל עבודה, דדין עבודה חלותה רק על עצם המעשה. והוכיח ממש"כ הרמב"ם דהדלקת הנרות דוחה את השבת ואת הטומאה כקרבנות שקבוע להם זמן משום שנאמר בה תמיד, דמבואר מזה דהדלקה עצמה לאו קבוע לה זמן היא, וצ"ע הלא פסק הרמב"ם שמצוה זו כל בוקר ובין הערבים, אע"כ דהדלקה לאו קבוע לה זמן, אע"כ דמעשה ההדלקה אינה מעכבת כלל. ולפ"ז את"ש במה שפסק הרמב"ם בביא"מ שם דהדלקה בזר כשרה, דכיון שאין מצוה במעשה ההדלקה, סגי גם בהדלקת זר לקיים מצוה.

מנורה של מקדש של פרקים היה

יל"ע אם דין נרות במנורה הוא מצורת המנורה או דין במעשה הדלקה [ובדומה לזה חקר הגר"י פר' בהעלותך בדין יאירו שבעת הנרות, ונפ"מ דדינים שהם בצורת המנורה נוהגים בה גם כשאינה דלוקה]. וברש"י העליון (ד"ה תלמוד לומר) כתב דכולה חדא היא, ומבוי' שהוא חלק מן החפצא של מנורה. אבל הרמב"ם בפר' תרומה (פרק כה, לט) כתב וז"ל, לדברי ר' יהודה שהיו הנרות מקשה עמה, ואף על פי כן יקראם הכתוב הכלים האלה, מפני שהם כלים לקבול השמן, ויש להם שם בפני עצמן, עכ"ל, ומבוי' שלא היה חלק מגוף המנורה.